

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 12.

Tisdagen den 22 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 16 och den 19 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till första särskilda utskottet den av herr *Andersson, Nils*, väckta motionen, nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän omsättningsskatt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra särskilda utskottets utlåtanden nr 33—36 och tredje särskilda utskottets utlåtanden nr 10—14.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.04 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 23 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos ånyo andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående vissa anläggningar vid flottans skifferoljeverk å Kinnekulle;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för uppförande av en mejerianläggning å Ljusnedals bruksegendom;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till åtgärder för ökad användning av inhemskt motorbränsle; samt

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående inköp av vissa handelsfartyg för flottans räkning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo tredje särskilda utskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.; samt

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående förmynderskap, godmanskap och boutredning vid krig eller krigsfara m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Lagförslag
ang. bolags
verksamhet
vid krig eller
krigsfara
m. m.*

Föredrogs ånyo tredje särskilda utskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.

Genom en den 31 augusti 1940 dagtecknad proposition, nr 26, vilken hänvisats till tredje särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklarande att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och samfälligheter samt stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.

I utskottets lagförslag var 13 § så lydande:

I avseende å Sveriges allmänna hypoteksbank, konungariket Sveriges stads- hypotekskassa, Svenska jordbrukskreditkassan, Svenska skeppshypotekskassan,

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)

Svenska bostadskreditkassan, sparbankernas säkerhetskassa samt fondbörsen i Stockholm, så ock å stiftelser skall vad i denna lag är stadgat beträffande bolag och föreningar vara i tillämpliga delar gällande. Samma lag vare beträffande andra samfälligheter, som ej avses i lagen med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Branting*, *Strand*, *Sten* och *Hermansson* i Norrköping samt fru *Ruth Gustafson* på åberopade grunder hemställt, att till 13 § i den av utskottet föreslagna lydelsen måtte tillfogas ett andra stycke, så lydande:

Med förening avses i denna lag allenast ekonomisk förening.

Herr *Sten*: Herr talman! Den reservation som är fogad till detta utlåtande innehåller utom yrkandet om ett tillägg till lagtexten även den motivering som kan anföras till förmån för detta yrkande, och jag kan alltså fatta mig mycket kort.

Reservanterna ha icke kunnat finna annat än att man vid förarbetena till denna lag tagit sikte på dess tillämpning på ekonomiska företag, bedrivna i olika former för samverkan. Blott en enda liten mening öppnar enligt en tolkning av densamma den möjligheten, att lagen skall kunna tillämpas även på ideella föreningar. Då ingen som helst utredning föreligger beträffande behovet och konsekvenserna i fråga om lagens tillämpning på sådana sammanslutningar, anse vi det icke rimligt att lagen skall lämna riksdagens prövning i det skick, att en sådan tillämpning skall bli möjlig. I all synnerhet 7 § öppnar sådana perspektiv, att vår betänksamhet bör delas av alla som uppmärksamma saken och tänka sig in i konsekvenserna.

Jag måste, innan vi gå till beslut i ärendet, fråga de kammarledamöter som i en eller annan egenskap äro målsmän för vårt ideella föreningsväsen, om de, innan utskottsutlåtandet lades på deras bänkar och de togo del av reservationen, hade någon aning om att lagen kunde få denna utomordentliga räckvidd.

Vi vilja icke förneka att även de ideella sammanslutningarna måhända i vissa avseenden kunna vara i behov av rättsskydd för dispositioner som bli nödvändiga under utomordentliga förhållanden. Men innan ett sådant rättsskydd skapas, bör genom utredning och kontakt med berörda parter något material åstadkommas som kan ligga till grund för riksdagens prövning av frågan. Visserligen förekommer emellanåt kritik av överdrifter på utredningsväsendets och remissväsendets område, men ingen torde ha velat driva en sådan kritik så långt, att ingen utredning och ingen remiss skall behövas i en fråga som berör en så stor del av vårt folk.

Reservanterna ha på olika sätt sökt att hävda sin mening. Då tolknings- eller motiveringsvägen icke ansågs vara framkomlig, yrkades sålunda inom utskottet från deras sida, att 7 § skulle utgå ur förslaget. Då det emellertid framgått att denna paragraf åtminstone i sitt ändrade skick icke väcker så stora betänkligheter för ekonomiska företags vidkommande, har i reservationen yrkandet modifierats till ett klarläggande av att lagen med föreningar avser ekonomiska föreningar. Det yrkande som jag framställer skiljer sig till formen från det, med vilket reservationen avslutas. Jag yrkar sålunda bifall till reservationen med den ändringen, att tillägget till lagtexten i 13 § får följande lydelse: »Vad i denna lag är stadgat skall icke äga tillämpning på ideella föreningar.»

Häri instämde herr *andre vice talmannen* och herr *Branting*.

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)

Herr **Gärde**: Herr talman! Den lagstiftning vi nu behandla har samma syfte som en hel del andra fullmaktslagar, nämligen att undanröja vissa hinder som kunna uppkomma i anledning av krigsförhållandena för förvaltningen inom olika områden. Kammaren har nyss antagit en lag angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara, och det lagförslag vi nu behandla avser att genomföra i stort sett motsvarande anordningar då det gäller vissa privata sammanslutningar. Då här har uppkommit en principfråga av ganska stor betydelse, nämligen rörande omfattningen av denna lags tillämpning, kanske det är nödvändigt, herr talman, att jag något närmare redogör för lagens innehåll.

Enligt 1 § utgör lagen en fullmaktslag, som skall sättas i kraft genom förordnande av Kungl. Maj:t vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

2 § lämnar befogenhet för styrelsen i en privaträttslig sammanslutning att ändra den ort för styrelsens säte, som kan vara bestämd i bolagsordning eller på annat sätt, och att välja en annan, med hänsyn till inträdda förhållanden mera lämplig ort. Man kan här exempelvis tänka på det fall att den del av riket, varest styrelsen enligt bolagsordningen skall ha sitt säte, är ockuperad. Man skall då kunna förflytta styrelsens säte till en ort, som ligger inom den ockupationsfria delen av landet.

I 3 § fullföljes denna tankegång med avseende å bolagsstämma, förenings-sammanträde etc. Ofta är i bolagsordning eller eljest bestämt att bolagsstämman skall hållas på viss plats. Även här kunna krisförhållandena omöjliggöra att sammanträdet hålles på denna plats, och i sådant fall äger styrelsen kalla till bolagsstämma på annan lämplig plats än den föreskrivna.

I 4 § återfinnes en bestämmelse, att även om den mandattid, för vilken en styrelseledamot eller revisor är utsedd, har gått till ända kan, om så påkallas på grund av krigsförhållanden, denna ledamot få kvarstå och alltså även därefter företräda sammanslutningen.

Vad angår 5 § i förslaget, innehåller denna bestämmelser om att i vissa fall styrelseledamot kan utses i annan ordning än som är bestämd i bolagsordningen eller för sammanslutningen eljest gällande stadgar. Den situationen kan nämligen inträda, att hinder möter att hålla föreningssammanträde och utse styrelse och att styrelsens ledamotsantal på grund av krigsförhållandena nedgår under det i stadgarna bestämda. I sådana fall äger länsstyrelsen komplettera styrelsen med lämplig person, liksom också att utse revisor, därest hinder föreligger för utseende av sådan.

I 6 § tillerkännes länsstyrelsen ytterligare befogenheten att under vissa förhållanden entlediga ledamot i styrelsen eller revisor som på grund av krigsförhållandena är urståndsatt att tjänstgöra.

Jag kommer därefter till den av herr Sten särskilt omnämnda 7 §. Denna avser, sådan utskottet har formulerat den, att lämna befogenhet för Kungl. Maj:t att om hinder möter för den på vanligt sätt utsedda styrelsen att fullgöra sitt uppdrag, eller denna styrelse på grund av krigsförhållandena är berövad sin handlingsfrihet, utse ny styrelse för bolaget eller sammanslutningen. Hinder för en styrelse att fullgöra sitt uppdrag kan uppkomma därigenom, att kommunikationerna försvåras och styrelsen blir isolerad på viss plats. Hinder för en styrelse att med bevarad handlingsfrihet tillvarataga bolagets eller föreningens angelägenheter kan uppkomma i fall då styrelsen kvarstannar inom den av fienden ockuperade delen av landet och alltså icke har nödig handlingsfrihet och ej heller med tillräckligt oberoende kan tillvarataga sammanslutningens intressen. I propositionen hade befogenhet härutinnan tillerkänts länsstyrelse, men utskottet fann detta ingripande vara av så allvarlig

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)
beskaffenhet, att utskottet ansåg, att en sådan befogenhet borde anförtros åt Kungl. Maj:t. Dessutom har utskottet förtydligat lagtexten så att intet tvivel kan uppstå när anledning förefinns för Kungl. Maj:t att ingripa på denna punkt. Utskottet har alltså begränsat fullmaktens räckvidd. Lagförslaget innehåller också en hel del andra bestämmelser, som ha till syfte att undanröja de svårigheter att fullgöra sina förvaltningsmässiga åligganden, som kunna uppstå för privaträttsliga sammanslutningar.

Vad angår lagens tillämpningsområde, har därom yppats en viss tvekan, vilket även framgår av herr Stens anförande för en stund sedan. Enligt lagförslagets 2 § skall lagen äga tillämpning på bolag, förening eller sparbank. Härtill fogas i 13 § att densamma skall gälla i avseende å Sveriges allmänna hypoteksbank, konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska jordbrukskreditkassan, Svenska skeppshypotekskassan, Svenska bostadskreditkassan, sparbankernas säkerhetskassa samt fondbörsen i Stockholm, så ock — och detta är viktigt — stiftelser. Utskottet har för sin del i denna paragraf tillagt att lagen skall gälla beträffande vissa andra samfälligheter, och man har därvid tänkt på flottningsföreningar, samfälligheter enligt vattenlagen och dylika. Det är till denna paragraf som reservanternas vilja ha ett tillägg, att den icke skall äga tillämpning å andra föreningar än ekonomiska föreningar.

Vad angår propositionens syfte, är det nog alldeles tydligt, att propositionen syftar även på ideella föreningar. Detta framgår av uttalanden i propositionen, bland annat på sid. 8, där det heter: »Det synes erforderligt att lagbestämmelser givas, avseende att såvitt möjligt undanröja sådana av krigsförhållanden förorsakade svårigheter för bolag, föreningar och sparbanker, som nu nämnts. Med föreningar avses härvid ej endast ekonomiska föreningar.» Men det är inte bara på denna punkt, som ett uttalande härom göres. Ett liknande återfinnes på sid. 9 och 10 i propositionen, där det heter: »I lagen om ekonomiska föreningar, lagen om understödsföreningar och lagen om erkända sjukkassor saknas bestämmelser om var föreningssammanträde eller sammanträde av valda ombud skall hållas. I de flesta fall torde emellertid stadgarna innehålla bestämmelser härom. Sådana bestämmelser kunna ock finnas i stadgar för ideella föreningar.» Härav framgår, att i propositionen är avsett, att lagen skall tillämpas på ideella föreningar.

I reservationen yrkas nu — yrkandet har ju sedermera blivit något förändrat — att till 13 § i den av utskottet föreslagna lydelsen måtte tillfogas ett andra stycke, så lydande: »Med förening avses i denna lag allenast ekonomisk förening.» Ideella föreningar skulle alltså uteslutas från lagens tillämpning.

Denna fråga har ingående diskuterats inom utskottet. De motiv, som reservanternas anförda för sin ståndpunkt, äro följande — jag skall läsa upp det ifrågavarande stycket in extenso; det är inte så långt: »De föreslagna lagbestämmelserna äro mycket vittgående. Sålunda kan, under i 7 § angivna förhållanden, den valda styrelsen genom statsmakternas ingripande entledigas och ny styrelse utses. Ett sådant ingripande kan säkerligen när det gäller ekonomiska företag vara både nödvändigt och försvarbart, men huruvida det kan lända till någons fördel att exempelvis fackliga eller politiska organisationer under längre eller kortare tid begåvas med en statsauktoriserad styrelse är i varje fall hittills outrett. Då de ideella föreningarnas verksamhet icke är eller varit reglerad genom särskild lagstiftning, synes anledning icke nu föreligga att låta den föreslagna beredskapslagen innefatta jämväl ideella föreningar.»

Beträffande 7 §, som utan tvivel är den mest ingripande i hela lagförslaget, anför utskottet på sid. 5 i utlåtandet: »En tillämpning av stadgandet i 7 § synes icke kunna ifrågakomma i annat fall än då riket befinner sig i krig. Även med

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.) denna begränsning kan emellertid stadgandet uppenbarligen innebära ett långtgående ingripande i dessa privata sammanslutningars verksamhet. Med hänsyn till den ur olika synpunkter ömtåliga beskaffenheten av den prövning, som i dessa ärenden måste företagas, anser utskottet riktigtast att denna prövning i lagen förbehålles Kungl. Maj:t. Utskottet föreslår därför en ändring av paragrafen av sådan innebörd.» Även utskottet har sålunda beaktat, att frågan kan vara av ömtålig beskaffenhet, och därför överflyttat prövningsrätten från länsstyrelserna till Kungl. Maj:t.

Men nu uppkommer frågan, om det kan anses riktigt att göra en åtskillnad mellan ideella föreningar och vad reservanterna kalla ekonomiska föreningar. Jag vill då framhålla, att anledningen till att de ideella föreningarna hänförts under lagen givetvis icke har varit att dessa föreningar ha ett ideellt ändamål, utan att i deras verksamhet ofta ingår en betydande ekonomisk förvaltning. Det är för att skydda de intressen av ekonomisk natur, som de ideella föreningarna ha hand om, som lagen, om jag har förstått Kungl. Maj:t rätt, föreskriver att bestämmelserna skola äga tillämpning även på dessa föreningar, och det är ej för att man på något sätt vill dirigera föreningarnas politiska eller ideella verksamhet. Enligt min mening ha reservanterna på denna punkt gjort sig skyldiga till ett — jag måste säga det — grovt missförstånd av lagens innebörd. Finns det någon anledning att undanta de ekonomiska intressen, som sådana föreningar, exempelvis de fackliga sammanslutningarna, i stor utsträckning företräda, från det rättsskydd som lagen avser att skänka? För mig har det på denna punkt stått klart, att någon verklig anledning därtill icke föreligger.

Man efterlyser här en mera ingående utredning om de ideella föreningarna. Resultatet av en utredning om de ekonomiska intressen, som de ideella föreningarna företräda, är ju i och för sig ganska givet.

Jag måste vidare påpeka, att då man här från reservanternas sida föreslår en begränsning av lagen, vad angår de ideella föreningarna, men låter stiftelserna kvarstå under lagen, kommer man till en ganska svår fråga. Skillnaden mellan stiftelse och ideell förening är mycket svår att uppdraga. Jag vill erinra om, att ofta förvaltas stiftelser av ideella föreningar. Då uppstår det egendomliga förhållandet, att lagen skulle formellt bli tillämplig på själva stiftelsen, men icke på den ideella förening, som har hand om stiftelsens förvaltning. Kan det vara klokt att beröva de ideella föreningarna, såvitt angår deras ekonomiska intressen, det rättsskydd som lagen erbjuder? Inom utskottet har majoriteten — och en mycket stor majoritet — varit på det klara med att man icke borde gå denna väg.

Reservanterna opponera sig vidare särskilt mot 7 §. Däremot har man icke ett ord att säga om att övriga bestämmelser i lagen skulle vara olämpliga beträffande ideella föreningar. Herr Sten framhöll också att man i grund och botten icke hade något emot detta och att man ursprungligen inskränkt sig till ett avslagsyrkande beträffande 7 §, men att man av olika anledningar fann denna utväg icke framkomlig. Ja, det hade ju alltid för reservanterna funnits en utväg, om de hade velat undantaga 7 §, nämligen att säga, att vad som stadgas i 7 § icke är tillämpligt på ideella föreningar. Jag förstår inte, varför man nu skall kasta ut barnet med badvattnet och slopa lagens tillämpning även i de delar, där man erkänner att den är till nytta för de ideella föreningarna.

Den djupare liggande orsaken till den ståndpunkt som reservanterna intaga tror jag inte heller är, att man har något emot lagen i och för sig, utan det är en känsla av oro och en misstanke, att lagen icke kommer att tillämpas i den anda, vari den är tillkommen, eller i det syfte, som den avser att tillgodose. På den punkten vill jag säga, att all lagstiftning måste utgå från att en lag till-

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)
 lämpas lojalt och att den ej utnyttjas för syften, som stå i direkt strid med lagens ändamål. Skulle man i lagstiftningsverksamheten i allmänhet vilja förebygga att en lag icke tillämpas efter sitt eget syfte, så skulle lagstiftaren påtaga sig en uppgift, som han aldrig skulle gå i land med. För att belysa vad jag här syftar till skall jag anföra ett exempel från ett helt annat område. Icke minst i dessa tider förse vi vår försvarsmakt med de mest moderna vapen, som vi kunna erhålla och som vi ha råd att skaffa oss, men ingen vill väl göra gällande att denna verksamhet skulle nedläggas därför, att det kan föreligga en risk att dessa vapen skulle kunna komma i en fiendes händer och att de skulle kunna användas mot rikets egna invånare. På samma sätt är det i detta fall. Då vi ha förtroende för regeringen och hoppas att det svenska folket alltid skall äga en regering, som har folkets förtroende — skulle vi då med tanke på risken att något annat kan komma att inträffa avhålla oss från att ge regeringen de fullmakter, som vi anse nödvändiga i en kritisk situation? Jag kan inte finna att svaret på denna fråga kan bli mer än ett. Här i landet ha statsmakterna, riksdagen och regeringen, all anledning att räkna med ömsesidig lojalitet. Om man utgår från denna förutsättning, kan jag inte finna att denna fullmakt på något sätt är mera vittgående eller mera farlig än många andra bland de otaliga fullmakter, som av riksdagen ha lämnats till regeringen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Enär herr statsrådet *Andersson* anmält sig vilja avlämna en kungl. proposition, avbröts nu behandlingen av det föreliggande utlåtandet.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 48, angående ytterligare medel för anskaffning av gengasaggregat m. m. för postverkets motorfordon.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att andra särskilda utskottet skall behandla Kungl. Maj:ts nu avlämnade proposition nr 48, angående ytterligare medel för anskaffning av gengasaggregat m. m. för postverkets motorfordon, ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att andra kammaren måtte inbjudas att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Fortsattes överläggningen angående tredje särskilda utskottets utlåtande nr 12.

Herr statsrådet **Bergquist**: Herr talman! Det föreliggande förslaget ingår, såsom herr Gärde redan framhållit, som ett led i den omfattande beredskapslagstiftning som under de senaste månaderna genomförts här i vårt land. Redan på ett tidigt stadium genomfördes en lagstiftning som möjliggjorde särskilda anordningar beträffande rättegångsväsendet under utomordentliga förhållanden, och i dag har denna kammare antagit förslag till lag om vissa åtgärder beträffande administrativa statliga myndigheter och kommunala myndigheter. Det föreliggande förslaget gäller nu enskilda företag och är upp-

*Lagförslag
ang. bolags
verksamhet
vid krig eller
krigsfara
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.) byggt på samma sätt som de övriga beredskapslagarna. Det har alltså karaktären av en fullmaktslag och vill skapa möjligheter för Kungl. Maj:t att under synnerligen svåra förhållanden laga efter vad som då är nödvändigt. Det är självfallet att en sådan beredskapslagstiftning som denna måste finnas, då det gäller att tillvarataga stora ekonomiska intressen.

Tredje särskilda utskottet har också i allt väsentligt anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag. Utskottets majoritet har endast på ett par mindre väsentliga punkter gjort en del justeringar. Bland annat har utskottets majoritet föreslagit en utvidgning av lagen så, att den skulle omfatta överhuvud taget alla privata samfälligheter. Mot en sådan utvidgning, som står helt i överensstämmelse med lagstiftningens anda, är det icke något att erinra, då det gäller de rent ekonomiska samfälligheterna. Vidare har majoriteten föreslagit ett förtydligande av förutsättningarna för användning av lagens 7 §. Det torde icke heller vara något att erinra mot detta, lika litet som mot förslaget att tillämpningen av 7 § lägges i Kungl. Maj:ts hand. Det är ju i sistnämnda hänseende särskilt att beakta att Kungl. Maj:t genom annan lag får möjlighet att, om så visar sig erforderligt, delegera sin beslutanderätt till underordnade myndigheter.

Den tvist som kan uppkomma om denna lagstiftning är egentligen den som föreligger mellan utskottets majoritet och dess minoritet. Majoriteten har ansett att denna lagstiftning bör omfatta alla föreningar, såväl ekonomiska föreningar som ideella föreningar, under det att reservanterna ansett det vara tryggast att från lagstiftningen utesluta de ideella föreningarna.

Enligt min mening kan det anföras skäl både för och emot en lagstiftning som inbegriper även de ideella föreningarna. Lagen avser först och främst att skydda ekonomiska föreningar och ekonomiska intressen. Det framgår av motiveringen och det framgår av hela lagens uppbyggnad, att det är främst de ekonomiska intressena som man tar hänsyn till. Nu är det ju så, att gränsdragningen i vår lagstiftning mellan ekonomiska och ideella föreningar är ganska irrationell. Den går inte efter några fullt klara linjer, utan även s. k. ideella föreningar kunna ha en ganska omfattande ekonomisk förvaltning, även om de icke i lagens mening idka ekonomisk verksamhet. Det kan alltså åberopas som ett skäl för att man under denna lagstiftning skulle ta in även de ideella föreningarna, ty man kan inte komma ifrån att i den mån ideella föreningar utöva en omfattande förmögenhetsförvaltning eller ha stora finansiella intressen, är det av värde att man i en kritisk tid kan ordna för dem på samma sätt som man gör för rent ekonomiska företag. Men å andra sidan kan det naturligtvis göras åtskilliga erinringar mot att ideella föreningar tas in under den här lagstiftningen. Den invändningen som främst kan göras är den, att vi överhuvud taget i vår lagstiftning icke ha några reglerande bestämmelser om ideella föreningar. De rättsregler som finnas beträffande dem ha vuxit fram helt och hållet ur praxis. Då kan man också säga, att man i praxis får försöka att ordna med de ideella föreningarna även under de svåra tider som avses i denna lagstiftning. Man kan också mot förslaget, att ideella föreningar skola komma under lagen, erinra att genom att man tar med alla ideella föreningar får man med inte bara sådana ideella föreningar som ha någon förmögenhetsförvaltning, utan överhuvud taget alla ideella föreningar, även om de egentligen stå helt främmande för ekonomisk verksamhet och ekonomisk förvaltning.

Det kan alltså anföras skäl både för och emot att de ideella föreningarna tagas med här, och ur regeringens synpunkt är det inte av någon avgörande betydelse att de ideella föreningarna tagas med i denna lagstiftning. Även om man utesluter de ideella föreningarna, får man genom lagstiftningen dock

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)
skydd för de väsentliga intressen, som man här vill skydda, nämligen den rent ekonomiska företagsamheten och dess verksamhet. Från regeringens sida är alltså inte direkt något att erinra, därest riksdagen skulle vilja bifalla reservanternas förslag och för närvarande utesluta de ideella föreningarna ur denna lagstiftning. Följden bleve den, att regeringen då finge taga upp till övervägande, huruvida några särskilda rättsregler kunna anses erforderliga för de ideella föreningarna.

Herr Undén: Efter det övertygande anförande som herr statsrådet Bergquist har hållit för reservationen förmodar jag att kammaren utan någon längre diskussion är beredd att votera den begränsning av lagen, som reservanten herr Sten har påyrkat i kammaren. Jag skall därför fatta mig mycket kort; jag är närmast uppkallad av några uttalanden av herr Gärde.

Det förhåller sig ju så, att denna lag visserligen är ett uttryck för den omtanke om vår beredskap som statsmakterna ha visat genom att antaga ett stort antal fullmaktslagar rörande olika områden av vårt offentliga och även vårt privata liv, men denna lag går längre än kanske någon tidigare, då den ger sig till att lagstifta över hela det ideella föreningsväsendet, som ju efter vad statsrådet Bergquist nyss framhöll i fredstid icke har behövt regleras alls av lagstiftningen och där alltså föreningarna ha kunnat klara sig utan det skydd, som det så vackert heter, som lagen skulle ge.

Jag tror nu för min del att man kan lita på att både våra föreningar och våra domstolar ha så pass mycket sunt förnuft att, om det under en kritisk tid undantagsvis skulle behövas någon aktivitet i en ideell förening och den icke är beslutför enligt sina stadgar, det då likväl kan vidtagas åtgärder med rättslig verkan å föreningarnas vägnar. Det finns ju något som juristerna kalla negotiorum gestio. Det betyder att man handlar utan särskilt uppdrag vid nödtillfällen. Ett sådant handlande kan företagas av dem som stå närmast till att göra det, och det får rättslig verkan, trots att det icke sker i strikt överensstämmelse med gällande stadgar.

Det har redan förut påpekats vilka egendomliga konsekvenser tillämpningen av 7 § skulle kunna få beträffande de ideella föreningarna. Jag skall icke närmare uppehålla mig vid detta, men det är väl tämligen klart för envar, att denna paragraf, om den tillämpas på sådana föreningar, medger Kungl. Maj:t, enligt utskottets formulering, och länsstyrelsen, enligt propositionen, att ingripa samt avsätta och tillsätta styrelser för vilka organisationer som helst i landet. Jag skall ett ögonblick fästa mig vid 5 § i detta lagförslag. Den utgår från den uppfattningen, att samhället inte kan klara sig om någon förening, alltså en ideell förening, befinner sig i det läget att den inte har en beslutför styrelse under krig eller krigsliknande förhållanden. Här utgår man alltså från att om en godtemplarloge icke har en enligt stadgarna beslutför styrelse, skall detta nödvändigtvis anmälas till länsstyrelsen. Och icke nog därmed, utan länsstyrelsen skall handla ex officio, om det är för länsstyrelsen kunnigt att beslutför styrelse saknas. Jag tycker verkligen att det är att gå litet för långt att på detta sätt reglera svenska nationens liv under krigsförhållanden. Vi ha såvitt jag vet icke någon lagstiftning som ger riktlinjer för hur vi skola förhålla oss, om landets regering råkar i det läget, att den icke kan med bevarad handlingsfrihet omhänderhava landets angelägenheter, men om en godtemplarloge befinner sig i det läget — det menar tydligen herr Gärde — måste länsstyrelsen ingripa till och med ex officio.

Jag vill för min del som sagt instämma med herr Sten i hans yrkande, och jag vill därtill foga den förhoppningen att lagen underkastas en viss översyn även med hänsyn till de föreningar, som vid ett bifall till reservationen komma

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)
att falla under lagen. Jag tror nämligen att den går litet för långt i reglering även exempelvis i fråga om alla våra kooperativa föreningar i landet.

I herr Undéns yttrande instämde herr *Olsson, Oscar*, och herr *Karlsson, Oscar Gottfrid*.

Herr **Linder**: Herr talman! Det framgår av utskottsutlåtandet, att jag har deltagit i behandlingen av detta ärende, och det framgår också av utlåtandet, att jag tillhör majoriteten inom utskottet. Nu har ju t. f. justitieministern avgivit en förklaring, att från regeringens sida intet hinder möter, om kammaren skulle föredraga reservanternas förslag. Jag måste säga, att jag har inte bestämt min uppfattning i detta stycke av några slags lojalitetshänsyn mot regeringen. Jag har efter bästa förstånd och samvete provat det lagförslag, som föreligger i den kungl. propositionen. Jag har därvid anslutit mig till den mening som utskottet har givit uttryck åt i sitt utlåtande; och jag ämnar förbli vid denna ståndpunkt.

Detta är ju ingen fråga om regeringens väl eller ve. Det är en administrativ fråga, som rör vad som kan vara lämpligt eller icke lämpligt, låt vara att det är en fråga av i och för sig ganska stor betydelse. Annars måste jag Gudi klagat säga, att denna proposition har förorsakat utskottet ofantligt mycket besvär och mycken möda. — Vad jag lägger denna proposition till last är, att den, om jag så får säga, rör sig om ett rike i upplösning. Det är alldeles riktigt, att vi förut ha antagit bestämmelser angående rättegångsförfarandet under orostider och att vi i dag ha antagit bestämmelser angående ordnandet av stats- och kommunalförvaltningen vid krig eller krigsfara. Men jag säger som herr Undén, att man inte bör gå för långt på denna väg. I förevarande fall gäller det en fråga om organisation av privatlivet, om jag får använda detta en smula vidlyftiga uttryck. Det rör sig om mera enskilda, privaträttsliga förhållanden. Det gäller, hur man skall organisera, när nederlaget har kommit över oss. — Det verkar på mig stötande med hela denna evakueringsanda, som gör sig gällande i propositionen. Enligt min mening hade det varit bäst, om regeringen antingen nogare hade genomtänkt dessa saker eller också behållit dem i sin skrivbordslåda tillsvidare.

Om jag tar som exempel 2 §, handlar den om rätt för en styrelse att besluta om ändring beträffande den ort, där den skall ha sitt säte. Detta är en ganska betydelsefull sak. Den är betydelsefull bl. a. därför, att den skapar ett intryck av osäkerhet och ovisshet inom vida kretsar och inte bara inom de närmast stående. Bland de institutioner, som uppräknas i 2 §, äro sparbankerna. Jag tänker då exempelvis på en sparbank i min hemstad Malmö. Denna sparbank har egentligen endast lokal verksamhet, omfattande Malmö stad. Vad i all världen kan det vara för glädje med att säga till en sådan sparbank: »Ni får tänka på att flytta!» Tänka på att flytta, ja, vad betyder det för en sparbank, som till huvudsaklig del har som panter inteckningar i fastigheter? Den kan ju inte ta fastigheterna med sig, den kan i själva verket inte sköta sin verksamhet på annan plats än i sin hemort, i detta fall Malmö. Det kan inte ha några lyckliga verkningar, om styrelsen skulle resa från Malmö till annan ort, även om den toge inteckningarna med sig. Den kan ändå inte räkna med någon verkställighet av betydelse, annat än då det gäller Malmö. Och på samma sätt som med sparbanken i Malmö är det naturligtvis för hundra och åter hundra sparbanker i vårt land. De ha endast betydelse på den ort, där de ha sin verksamhet. Att uppmana dem eller under hand låta dem förstå, att de få vara beredda att flytta, alltså att försvinna till annat håll, tycker jag är olämpligt.

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)

Det talas också om bolag, och dessa äro visst till och med ställda främst. Jag tänker på ett sådant bolag i min hemstad som Kockums mekaniska verkstad med över 3,500 arbetare. Vad i all världen är det för glädje med att under hand låta dess styrelse förstå, att den får tänka på att flytta? Kockums mekaniska verkstad ligger där den ligger med sina stora anläggningar och sina maskiner. Det är ingen glädje med att lämna den så att säga vind för våg. — Jag tycker för min del, att man i stället får försöka hålla sig vid den svenska torvan och se olyckan i ögonen, om den skulle komma över oss. Allt detta kringflyttande och vagabonderande tycker jag för min del — om jag har läst pressen rätt — verkar, som om det uteslutande länt till olycka för de folk, som ha givit sig in på sådant.

Om jag går vidare till 3 §, verkar den på mig som ett råd till vederbörande att utlysa bolagsstämman till annan ort, om den inte kan hållas på den ort, som vanligen brukas. Denna punkt har väckt en viss uppmärksamhet i utskottet, men jag har inte vunnit någon anklång för min mening. Avsikten är tydligen, att en bolagsstämma skall kunna hållas utanför Sveriges gränser, om inte någon plats inom landet kan anses lämplig. Man glömmer då, att Danmark är ockuperat, Norge är ockuperat, Östersjöländerna äro ockuperade och intagna. Det enda av de nordiska landen, som står fritt, är ju Finland, men ingen tror väl, att om oron i vårt land är så stor, som det här förutsättes, det skall vara bättre ställt i Finland. Det nämndes i utskottet som exempel, att om man inte kunde hålla bolagsstämma i Haparanda, kunde man hålla den i Torneå. Detta är ju alldeles galet och stämmer inte med verkligheten. Ty om det är oro i Haparanda, kan jag sannerligen inte tänka mig, att det kan vara lugnt i Torneå. Men icke förty vann denna uppfattning anklång.

Här har talats om 7 §, och jag är mycket förvånad över att en sådan paragraf har kunnat föreslås från regeringens sida. Det heter i denna paragraf: »Där för styrelsen för bolag, förening eller sparbank på grund av förhållanden, som avses i 1 §» — alltså vid krig eller krigsfara —, »hinder uppkommit att vid fullgörandet av sitt uppdrag rätt tillvarataga bolagets, föreningens eller sparbankens intressen, äger länsstyrelsen, då anmälan därom sker eller det eljest varder kunnigt, entlediga ledamöterna och suppleanterna i styrelsen» etc. Ett sådant entledigande skulle kunna ske även av länsstyrelse, till och med på dess eget initiativ. Tänk, vilket oerhört spelrum för subjektivt godtycke, som ligger i bestämmelsen att man kan skicka bort en styrelse, som inte rätt tillvaratar föreningens intressen! Denna paragraf är ju, som om den vore skriven för en inkräktare! Denne behöver inte göra någon som helst lagändring, utan kan med stöd av denna paragraf och med hänvisning till att vederbörande enligt hans mening inte på rätt sätt har handhaft de intressen, det är fråga om, skicka bort vilken styrelse som helst. — Nu har emellertid utskottet satt sig ned och ansat till denna paragraf och satt till orden »eller att med bevarad handlingsfrihet ombesörja bolagets, föreningens eller sparbankens angelägenheter». Det blir ju på det sättet något bättre än förut. Men jag känner mig mycket förvånad över, att Kungl. Maj:t har kunnat formulera en paragraf med detta lösliga och tillika förfärliga innehåll. — I en festskrift, dedicerad till en framstående rättslär, läste jag nyligen en längre uppsats om lagskrivning, och i denna uppsats stod det bland annat, att ofta nog komma förhastade saker in i lagen. Jag antar, att detta är ett sådant fall, men det skulle vara bra olyckligt, om en sådan paragraf skulle träda i funktion.

Beträffande 13 § vill jag säga, att, om man skall sörja för och organisera för nederlaget, bör man göra det så kringsynt som möjligt. Utskottet kunde inte annat än observera, att en mängd samfälligheter inte voro omnämnda i

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)
lagen. Det var sådana samfälligheter som vilken människa som helst, som är något med i det offentliga livet, genast kommer att tänka på. Utskottet räknar upp flottningsföreningar och ett antal därmed jämställda samfälligheter. Vissa organisationer har emellertid utskottet fått namnge i 13 §, för att ingen tvekan skulle råda om att de höra hit. Detta är enligt min mening en sak, vars allvarliga innebörd riksdagen bör inse. Det har förorsakat utskottet mycket besvär att få paragrafen i ett sådant skick, att den är någorlunda antagbar.

Vad nu närmast angår de *ideella* föreningarna, kan jag förstå att sådana sammanslutningar som exempelvis Landsorganisationen kunna ha intresse av att sköta sina angelägenheter själva. Men vid sidan av denna och andra mäktiga organisationer finns det ju tusentals ideella föreningar, som kunna behöva ett stöd av en lag som denna. Herr Undén tar beträffande 5 § en godtemplarloge som exempel och undrar, om man inte här sträckt sig för långt. Varför talar herr Undén om det? Kan det kanske vara därför att denna ståndpunkt är mera acceptabel för regeringen, sedan den har gått med på reservanternas förslag? Men regeringen har ju föreslagit en paragraf av detta innehåll. Kan det vara något att anmärka på, om en stackars liten godtemplarloge vill begagna sig av denna möjlighet? Den är ju inte ensam därom, utan det finns tusentals andra. Nej, jag tycker för min del att 5 § är bra som den är, det måste jag säga. Det finns skilda uppfattningar om de ideella föreningarna, men jag vidhåller den uppfattningen, att det är lyckligast, att de, såsom majoriteten har tänkt sig, skola falla under dessa bestämmelser.

Ja, herr talman, härmed kan det vara nog för denna gång om denna sak. Jag vidhåller för min del den ståndpunkt, som jag en gång har intagit i utskottet, och yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Herr talman! Vår gällande lagstiftning skiljer bestämt mellan ekonomiska föreningar och ideella föreningar, och det finns många lagar som angivas gälla bara för ekonomiska föreningar. Skillnaden kan ju vara vanskelig att framleta, och det blir domstolarnas sak. Men i dessa tider då all materia översvämmar oss, upprustningen översvämmar oss, allting översvämmar oss för att dränka varje ideellt värde, varje andlig makt och alla själsliga utsikter, då tycker jag, herr talman, att det är en befrielse att det åtminstone här föreligger en reservation, som vill skydda de ideella föreningarna med deras ideella uppgift vid sidan av pengarna, som för dem är en bisak. För övrigt är det obehagligt med hela denna lagstiftning, men det kan ju hända att vi kunna proklamera, som vi göra här, att vi få bereda oss att stifta lagar, för den händelse vi bli ockuperade. Det borde dock ett stolt svenskt folk ej nödgas skriva in i sin lagstiftning. Den tid, den sorg! Det bör inte vara fråga om att vi skola göra någon kapitulation, tycker jag, inte i någon omfattning, ty Sverige är och kan vara en andlig stormakt, om det vill. Det bleve dess bästa värn.

Jag yrkar livligt bifall till reservationen.

Herr Ewerlöf: Genom den från regeringsbanken avgivna deklARATIONEN har det uppkommit en ganska unik situation. Jag vet mig åtminstone inte i något sammanhang ha varit med om att man från regeringens sida förklarat sig kunna acceptera en reservation gent emot ett utskottsbetänkande, som inneburit ett tillstyrkande till vad Kungl. Maj:t föreslagit. Man frågar sig vad som har inträffat, då regeringen nu intar en så förändrad inställning till denna fråga. Jag kan inte säga att jag genom vad statsrådet Bergquist hade att anföra fick klart för mig vad det är som förestavat omsvängningen. Han var angelägen om att betona att man från regeringens sida endast har tagit sikte på den före-

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)
ningsbildning som representerar ekonomiska intressen, men samtidigt framhölls ju med all rätt från statsrådets sida, att gränsen mellan föreningar med ekonomiska intressen och utan några sådana icke motsvarar skillnaden mellan vad lagen kallar för ekonomiska föreningar och ideella föreningar, ty det finns ju ideella föreningar som representera ekonomiska intressen av mycket större räckvidd än vad ett mycket stort antal ekonomiska föreningar i lagens mening kan sägas göra. Om jag får döma efter den diskussion, som förts i utskottet, har man i första hand haft tanke på fackföreningsrörelsen, när det gällt att argumentera emot inkluderandet av ideella föreningar under denna lag. Ingen lär väl bestrida att fackföreningsrörelsen omfattar vida större ekonomiska intressen än de flesta av de sammanslutningar i detta land, vilka enligt lagen utgöra ekonomiska föreningar.

Nu lät statsrådet förstå att man avsåg att ta under förnyat övervägande, hur man skulle förfara med de ideella föreningarna, och att man kunde tänka sig en sådan lösning, att man förde in under denna lagstiftning sådana ideella föreningar, som ha ekonomiska intressen, men lämnade de andra utanför. Jag har svårt att förstå, varför man skulle ge sig in på ett så besvärligt arbete för någonting som ur praktisk synpunkt har så ringa betydelse. Det är ju inte tal om en lagstiftning som kan komma till en mera allmän tillämpning, utan om en lagstiftning som bereder möjlighet att ingripa i vissa enstaka situationer. Är det någon som tror att dessa ideella föreningar av alla möjliga slag utan ekonomiska intressen skola komma att bli indragna under tillämpningen av denna lag? Vore så förhållandet skulle jag vara den förste att resa motstånd mot lagen överhuvudtaget. Jag måste erkänna att jag från början var inställd för avslag på stadgandet i 7 §, sådant detta löd enligt Kungl. Maj:ts förslag. Där var det sagt, att därest styrelsen icke kunde *rätt* tillvarata sammanslutningens intressen, skulle den kunna av länsstyrelsen avsättas och ersättas med en ny. Det var ju uppenbarligen inte Kungl. Maj:ts avsikt, att lagen skulle ha denna allmänna innebörd, och därför ha vi, såsom här förut framhållits, satt oss ned och försökt att få en formulering som på denna punkt skulle ta bort, vad som kunde tyda på ett subjektivt godtycke, och lägga över det hela på ett rent objektivt plan. Sedan man lyckats finna en sådan form, som jag också ansett mig kunna biträda, ha mina betänkligheter mot 7 § förfallit.

Men jag tror att jag skildrar situationen riktigt, när jag säger att bakom reservanternas farhågor ligger den uppfattningen att denna paragraf, även med den avfattning den nu fått, skulle kunna missbrukas, d. v. s. Kungl. Maj:t, som nu får denna befogenhet, skulle kunna tänkas använda den på ett annat sätt än vad paragrafen avser. Om så är förhållandet, begriper jag inte varför man begränsar sig till att yrka undantag för de ideella föreningarna. Med detta argument borde man väl vara angelägen om att inga sammanslutningar överhuvud taget skulle komma in under en så äventyrlig bestämmelse. Jag trodde efter den diskussion som förekom i utskottet på denna punkt att man även på reservanternas sida hade klart för sig det inkonsekventa i att vilja tillämna vissa sammanslutningar, för vilka man inte anser sig ha något omedelbart intresse, en reglering som man vill slippa ifrån för ett område, där man själv är intresserad. Konsekvensen fordrar, tycker jag, allt eller intet i detta fall. Antingen skola vi inte ha någon 7 § med en sådan här befogenhet, om vi tro att den skall leda till missbruk vid tillämpningen, eller också, om vi anse oss kunna vara trygga i det hänsendet, skall lagen gälla över hela det fält, där den kan tänkas få praktisk betydelse. Och praktisk betydelse kan den komma att få även utanför de rent ekonomiska föreningarnas ram, nämligen beträffande ideella föreningar med stora ekonomiska intressen.

Då jag, som jag redan sagt, tror mig med den formulering 7 § nu fått kunna

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)
utgå ifrån att något missbruk i tillämpningen icke skall förekomma, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag kände mig under det senaste anförandet vara i en något egendomlig situation. Det brukar ju i allmänhet heta, att regeringen tar alldeles för liten hänsyn till meningarna inom riksdagen, och att riksdagen vid sin behandling av regeringens förslag ständigt är bunden. Nu klandras regeringen för det den inte bara tagit hänsyn till de meningar, som ha föranlett utskottet att göra vissa ändringar i regeringens förslag, utan också tagit hänsyn till meningar som ha framkommit från några utskottsledamöters sida. Att så sker är dock icke något ovanligt. Jag vet inte, om herr Ewerlöf har varit med därom förut, men det har säkerligen hänt många gånger här i Sverige, att en regering har accepterat ändringsförslag som ha framställts under ärendets behandling i riksdagen. Jag har själv en gång varit i den situationen vid behandlingen av en ganska viktig fråga, att jag inför kamrarna förordat avslag på Kungl. Maj:ts förslag, vilket önskemål kamrarna också mycket välvilligt följde.

Vi behöva alltså inte tro att det är fråga om något nytt prejudikat, utan vi kunna lugnt diskutera, varför regeringen visat detta tillmötesgående. Jag vill då genast till herr Ewerlöf säga, att det ligger ingenting annat bakom detta än att den mening som företrädes på vissa håll och som är dikterad av en viss farhåga, som jag personligen finner överdriven, har förefallit oss i regeringen vara av den art att man kunde taga hänsyn till den. Det är nämligen inte så, som herr Ewerlöf säger, att här gäller det allt eller intet. Det är i stället så, att denna lag genom sin vittomspännande karaktär berör fält, där vissa ting äro viktigare än andra. Jag tror att herr Ewerlöf skall ge mig rätt, om jag säger att det viktigaste är, att man under en svår situation kan upprätthålla de produktiva och förmedlande företagens möjligheter att verka och att detta måste vara oändligt mycket viktigare än att det kanske kan uppstå en viss svårighet för en ideell förening. Genom det förslag som nu föreligger tillgodoses fullt ut det viktigaste området. Jag förstår inte den sortens katastrofpolitik, att man säger, att eftersom det göres ett undantag, så slopa vi alltihop, även det väsentliga.

Det kan finnas ett rent sakligt skäl, varför man här vill överväga ytterligare, om de ideella föreningarna skola tagas med. Det är det, att en verksamhet som inte är bunden till lagen och har att iakttaga dennas bestämmelser i olika avseenden, har lättare att utan några särskilda lagbestämmelser därom anpassa sig även i en vansklig situation. Jag tror sålunda att man kan från rent sakliga synpunkter komma fram till att det är ganska riktigt att man gör detta nya övervägande. Jag har redan sagt att jag tror att reservanternas farhågor äro överdrivna, men jag kan heller inte inse att det föreligger någon nödvändighet, om man här på ett håll är mycket betänksam, att utan vidare kasta denna betänksamhet åt sidan.

Eftersom jag har tagit ordet, kan jag inte undgå att säga till herr Linder, att jag sällan i den svenska riksdagen har varit med om en så våldsam volt som herr Linder lyckades åstadkomma, när han först talade mot hela lagstiftningen såsom inte bara onödig utan som ett tecken på att vi befinna oss i nederlagsstämning och sedan blev så förfärligt öm för att också godtemplarlogerna skulle komma in under lagen. Det är naturligtvis en fullkomligt felaktig uppfattning — den kom också till uttryck i herr Lindhagens tal — att vi här befinna oss i någon evakueringsstämning. Det har av regeringen och riksdagen ansetts riktigt, att man sörjer för beredskap på olika områden,

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)

och ett av de områden, där en ganska omfattande beredskap har kommit till stånd, är lagstiftningen. Detta är ju icke något ensamstående förslag, utan ett förslag bland många med samma syfte att bereda oss på en situation som kan uppkomma. Det betyder icke alls någon evakueringsstämmning. Överhuvud taget betyda ju våra beredskapsåtgärder att vi vilja gardera våra arbetsmöjligheter under förändrade förhållanden. Vi ha vidtagit alla dessa åtgärder under den fullaste förtröstan att vi icke skola komma i den situationen, men också — och detta är motsatsen till evakueringsstämningen — att vi ämna försöka klara en sådan situation, om den uppkommer.

För mig är det viktigaste att vi här kunna på det stora området skapa skyddet i en sådan situation. För dem som icke behöva vidtaga några åtgärder eller icke kunna vidtaga någon åtgärd, för dem som icke behöva flytta eller icke kunna flytta, för dem, herr Linder, innebär lagen intet åliggande. Jag menar, att om man är så starkt kritisk, som herr Linder var, så bör man åtminstone vara på det klara med vad lagen innebär och inte gå till överdrifter av det slag, som han kom med.

Jag tycker att det är en rimlig hänsyn, som här tages till reservanternas ståndpunkt, och att den kan tagas utan att den väsentliga avsikten med denna lagstiftning på något sätt förfelas. Jag tror att även herr Ewerlöf kan medge, att här kan man skilja mellan viktiga områden och oviktigare, och att vi åstadkomma en lagstiftning som just skyddar de viktiga områdena.

Herr Gärde: Herr talman! Jag förstår väl att det kan förekomma situationer, då även en regering måste ändra ståndpunkt, och att det kan tillkomma nya skäl, som föranleda en sådan ändring. Emellertid har givetvis utskottet utgått från att då denna proposition framlades, hade också frågan om de ideella föreningarnas ställning ingående dryftats, och klart är att det omdöme, som Kungl. Maj:t därvid kom till och som fick sitt uttryck i propositionen, icke var något som utskottet hade att behandla som luft, utan som utskottet hade att tillmäta ett stort värde vid prövningen av denna fråga. Något nytt måste alltså ha tillkommit i form av sakskalet eller på annat sätt för att regeringen skall ha ändrat sin, som jag är övertygad om, från början väl överlagda ståndpunkt. Något sådant nytt har jag emellertid förgäves sökt efter i denna debatt. Då jag ryktesvis försporde, att regeringen på denna punkt ändrat mening, ställde jag frågan: hur skall man göra i en sådan situation? Jag tvekade inte länge om svaret till mig själv: det gäller att sakligt bedöma frågan från riksdagens utgångspunkter, vilken ståndpunkt regeringen än valt, vare sig från början eller senare. Jag tror att det också är den väg, som riksdagen har att följa i detta ärende.

Då jag alltså utgår från ett sakligt bedömande av denna fråga, kan jag fortfarande icke finna annat än att det förslag på denna punkt, som Kungl. Maj:t framlagt i propositionen, är starkt sakligt grundat. Det är ju, såsom statsrådet Bergquist framhöll här för en stund sedan, icke riktigt att dra någon gräns mellan ideella föreningar och ekonomiska föreningar på det sättet, att de ideella föreningarna icke skulle ha ekonomiska intressen att tillvarata. Det är syftet med de ideella föreningarnas verksamhet, som skiljer dem från de ekonomiska föreningarna. Detta syfte är av ett visst ideellt slag: att tillvarata intressen, som i och för sig icke direkt äro av privatekonomisk natur. Men att däri skulle ligga något sådant som att den ideella föreningen icke hade ett ekonomiskt underlag för sin verksamhet, är ju alldeles oriktigt. Tvärtom — ju större den ideella verksamheten är, i dess högre grad kräver den ett ekonomiskt underlag. Att propositionen skulle vara att tolka i den

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)
riktningen, att det var något annat än de ekonomiska intressena som skulle skyddas genom denna lagstiftning och att alltså Kungl. Maj:t skulle gripa in i den ideella verksamheten som sådan samt angiva nya riktlinjer för denna, hade aldrig fallit mig in. Som jag framhöll i mitt inledningsanförande, anser jag det vara ett grovt missförstånd och en anklagelse mot regeringen, om man gör gällande att den skulle vilja gripa in i den ideella verksamheten, och enligt min mening saknar en sådan uppfattning varje grund.

Man har här frågat, vad det är för något allmänt intresse, att det offentliga griper in i godtemplarlogernas verksamhet o. dyl. Men även en godtemplarloge utövar ju ofta ekonomisk verksamhet, den äger fastigheter och annat, och befogenheten för länsstyrelsen att förordna en ledamot i styrelsen upphör ju i samma ögonblick som föreningen själv utser en behörig styrelse eller utser suppleant för en styrelseledamot. Det är endast när en beslut för styrelse icke finnes, som länsstyrelsen har att gripa in och eventuellt förordna en ledamot av styrelsen, och denne ledamots uppdrag upphör utan vidare i samma ögonblick som föreningen utser en annan ledamot. På samma sätt är det också i sjunde paragrafens fall. I samma ögonblick som sammanslutningen blir i stånd att själv tillvarata sina intressen bortfaller behovet av hjälp från det allmännas sida. Det är endast fråga om ett skydd för dessa sammanslutningar, ej ett illojalt ingrepp i deras verksamhet, och, som jag yttrade i mitt första anförande, har jag det förtroendet till den svenska statsledningen, att den kommer att tillämpa de lagar, som riksdagen antagit, i lojalt och icke i illojalt syfte. Jag finner ingen anledning att vid lagstiftningen lägga någon annan synpunkt på problemen.

Jag vidhåller därför, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Undén: Herr talman! Till skillnad från herr Gärde kan jag lätt föreställa mig att en proposition kommer fram till riksdagen utan att vara i alla punkter fullt genomtänkt. Med den brådska, som regeringen måste ha i sådana tider som de nuvarande, är det mycket väl tänkbart att ett förbiseende sker, så mycket hellre då ett lagförslag som detta varit utarbetat av högt kvalificerade jurister och även passerat lagrådets granskning. Det är inte första gången, herr talman, som det inträffar, att när våra jurister närma sig det ideella föreningslivet de inte ha tillräcklig fantasi att föreställa sig, hur växlande och hur olikartat detta är, utan de komma ofta med schablonmässiga regler som kunna vålla mycket mera olägenheter än fördelar för föreningarna, även om de aldrig så mycket motiveras med att de äro till föreningarnas skydd.

Om jag alltså för min del är benägen att se mycket tolerant på ett förbiseende i en proposition, så ställer jag mig mindre tolerant gent emot de utskottsledamöter, som, i förlitande på att förslaget är noga genomtänkt, avsäga sig sin egen prövning och lägga till grund för sitt eget bedömande det faktum, att förslaget måste ha varit genomtänkt förut samt att man alltså icke själv behöver tänka så länge på dessa saker. Utskottsledamöterna ha god tid, till skillnad från regeringsmedlemmarna, och synas mig böra noga granska de propositioner som hänskjutas till dem.

På en detaljpunkt skulle jag vidare vilja påpeka för herr Gärde, att det inte är riktigt korrekt, när herr Gärde säger att sådana här förordnanden komma att förfalla automatiskt. Det är tvärtom så, att de skola återkallas av den myndighet som givit dem, vare sig det nu är regeringen eller länsstyrelsen. Det fordras alltså en ny åtgärd från myndighetens sida för att den tillsatta extra styrelsen skall upphöra att fungera, sedan ny styrelse blivit utsedd i behörig ordning. Det är kanske en icke alldeles likgiltig sak.

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)

Herr **Linder**: Herr talman! Herr Undén talade om de högt kvalificerade juristerna, som inte ha tillräcklig fantasi för att kunna riktigt blicka in i de ideella föreningarnas liv. Han är ju en charmant kåsör, och jag böjer mig för den talekonst han utvecklar i sådana fall. — Men han sade också, att de kungl. propositionerna fick man överse med: det var kanske som det kunde med innehållet i dem, och man fick inte vara alltför säker på, att det var riktigt, vad som stod i dem. Ja, herr Undén, då kom jag att tänka på den där gamle häradshövdingen, som läste någon tokighet i en tidning och sedan sade till en besökare: »Då skrattade både jag och alla mina åtta barn.» Nej, herr Undén, det måste vi hålla på absolut bestämt, att de kungl. propositionerna skola vara riktiga. Sedan må vi ha rätt att kritisera dem och anlägga andra synpunkter, men den misstanken får inte förekomma, att de icke utarbetats med all nödig omsorg.

Så tillåter jag mig att vända mig till hans excellens. Ers excellens ville liksom tillrättvisa mig med att säga, att jag inte hade klart för mig vad lagen innebär. Nej, jag kan inte ha missuppfattat vad lagen innebär. Jag ber tusen gånger om ursäkt, ers excellens, men jag skulle ju anse det nästan vara en förnärmelse mot ert höga ämbete, om ni verkligen självt trängt in i en sådan jämförelsevis kanske liten sak i det stora sammanhanget. Men jag vågar påstå, att jag har med både uppmärksamhet och intresse följt denna lag, och jag kan denna lag så pass, att om ers excellens vill tentera mig på den, så är jag beredd att inställa mig till tentamen.

Men sedan sade ers excellens vidare, att det är intet tvång för vederbörande att taga hänsyn till lagen. Nej, det vet jag. Men ers excellens gör sig tydligen icke tillräcklig föreställning, om vad en lag i sig innebär. Med en lag är det faktiskt ännu så för svenska folket, att folket lyssnar till vad som står i lagen. Folket anser, att då en lag innehåller det eller det, så är det inte bara att rätta sig efter detta, utan också att läsa fram de råd och de anvisningar, som denna lag kan ge. Man kan aldrig komma ifrån, att lagarna ha en gränslös betydelse rent psykologiskt sett för själva folket. Det är därför som jag beklagar, att lagen genomtränges av en evakueringsanda. Jag vill, ers excellens, att det skall finnas i sådana lagar som denna något mera av frimodighet, något mera av käckhet, och hur mycket vi än tänka på beredskap, böra vi icke redan från början utgå ifrån, att det hela skall resultera i ett nederlag.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Jag ber herr Linder om ursäkt, om han uppfattat det som en förolämpning, att jag antog, att han icke tagit tillräckligt reda på vad lagen innehöll. Men jag ville inte antaga, att han här gjort en oriktig framställning.

Herr **Ewerlöf**: Herr talman! Herr Undén tycktes finna det förklarligt, om Kungl. Maj:ts proposition kunde ha lidit av en brist, men fann det däremot mindre förklarligt, att utskottet skulle ha av sagt sig sin egen prövning av denna fråga. Jag vet icke, om det är rättvist att mot utskottet framställa en sådan anmärkning, då det väl av dagens diskussion måste ha framgått, att vi lagt ned mycken möda just på en omformulering av 7 §, den punkt, som vi betrakta som den väsentliga i hela det meningsskifte som nu pågår.

I övrigt, herr talman, är det icke mycket att tillägga i själva saken, och jag skall endast tillåta mig en liten reflexion. Det kan tydligen här bli fråga om vad man egentligen lägger in i begreppet »skydd». Skyddar man det område som går in under lagstiftningen eller skyddar man det område som un-

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)
dantas? Om lagskyddet använde herr Undén uttrycket: »Skydd, som det så vackert heter!» Hans excellens herr statsministern slutade med att säga, att även jag borde vara beredd att erkänna, att man med lagen i alla fall åstadkommit ett skydd för det viktigaste området, även om de ideella föreningarna undantogs. Jag måste ju säga, att jag för min del stannar i tveksamhet om huruvida hans excellens menar, att man har givit en lagstiftning med skydd för det viktigaste området, eller huruvida hans excellens menar, att man har givit ett skydd för det viktigaste området genom att man från lagstiftningen undantar de ideella föreningarna. Vilket område är för hans excellens det viktigaste?

Herr Undén: Herr talman! Jag vill i anledning av herr Ewerlöfs yttrande förklara, att min lilla anmärkning mot utskottet föranleddes av herr Gärdes uttalande, att han i utskottet utgått från att saken var så genomtänkt och genomdiskuterad redan i propositionen i fråga om de ideella föreningarna, att det för utskottets del icke behövdes någon så synnerligen ingående prövning. Jag uppfattade i varje fall herr Gärdes inlägg så som om han lade en särskild vikt vid att just frågan om de ideella föreningarna varit ingående prövad inom regeringen innan den kom till utskottet.

Herr Norman: Herr talman! Syftet med denna lag är ju i första hand att åstadkomma nya regler, när de som finnas i den nu gällande lagstiftningen icke kunna tillämpas av den ena eller andra orsaken. För ekonomiska föreningar, bolag och andra förvaltningsföretag, alltså sådana som framför allt ha ekonomisk verksamhet, finns det särskilda bestämmelser i lagar och förordningar. Det kan inträffa en situation, då dessa bestämmelser icke kunna tillämpas, och denna fullmaktslag har kommit som en säkerhetsåtgärd för att garantera att det i ett sådant fall skall finnas regler, som skola gälla för företagen i fråga. Det är ju det viktigaste, och jag kan därför för min del icke följa herr Ewerlöf i hans resonemang, att skall undantag göras för de ideella föreningarna, så kan man lika väl avstå från hela lagen.

Jag har av lagens motivering utläst, att det här i första hand gällt att tillskapa regler att användas i särskilt kritiska lägen, då de vanliga reglerna icke kunna tillämpas. Men så har lagen fått ett vidare tillämpningsområde, och jag har för min del varit mycket tveksam, ända tills nu under denna debatt, om man i denna lagstiftning skulle inbegripa ideella föreningar eller icke. Det framgår ju av propositionens motivering, att man med begreppet »förening» i denna lagstiftning syftar något vidare än till de ekonomiska föreningarna. Men hur långt man syftar, framgår icke av motiveringen, och det beror väl närmast, såsom redan framhållits från herr statsrådets sida, därpå, att gränsen mellan ekonomiska och ideella föreningar är så svävande, att det är svårt att uppdraga några bestämda skiljelinjer.

Jag tänkte mig från början att lagen således syftade till att gälla i de fall, där det förut finns bestämmelser i lagstiftningen rörande förvaltningen av ekonomiska företag av olika slag. Under utskottsbehandlingen blev det en diskussionsfråga, hur det var med den saken. Särskilt herr Sten framhöll just den uppfattning, som från början också var min, att lagen icke syftade till något annat än att ersätta gällande rättsregler. Vi kommo emellertid på det klara med inom utskottet, att lagen i sin ordalydelse fick ett vidare tillämpningsområde än så. När jag då hade att taga ståndpunkt till spørgsmålet, huruvida man skulle godtaga lagen sådan den var föreslagen även med den förutsättningen, att de ideella föreningarna, för vilka någon lagstiftning icke finns, skulle inbegripas, var jag för min del rädd för den sjunde paragrafen i den

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)
ordalydelse den hade i regeringsförslaget. Men med den ändrade formulering och med det ändrade innehåll, som utskottets majoritet har givit denna paragraf och som innebär dels ett klargörande av vissa uttryck till ett mera distinkt framhållande av vad det gällt, och dels att man lagt avgörandet i Kungl. Maj:ts hand, har jag för min del kommit till den uppfattningen, att de farhågor voro överdrivna, som från olika håll i utskottet framfördes om att lagen särskilt beträffande de ideella föreningarna skulle kunna missbrukas under vissa givna förutsättningar. Ty skulle vi komma i en sådan situation, att de beslutande myndigheterna här i landet hade den sammansättningen, att de skulle tillämpa denna lagstiftning på ett från vår synpunkt oriktigt sätt, då ha nog dessa myndigheter vilka maktmedel som helst till förfogande för att tillgodose sina syften, oavsett vad som står i lagen eller icke.

Å andra sidan har jag föreställt mig att det kan inträffa en situation, då det, särskilt för den ekonomiska förvaltningen av de ideella föreningarnas angelägenheter, kan vara av värde att ett ingripande till skydd för dessa ekonomiska angelägenheter kan ske från statsmakternas sida. Och då har jag för min del till slut kommit till den uppfattningen, att fullmaktslagen, sådan den är föreslagen från utskottsmajoritetens sida, lämpligen skulle kunna godtagas. Diskussionen har icke övertygat mig om att det föreligger något egentligt behov att följa reservanterna. Det som kan tala för att kammaren så skulle göra, och det kan ju vara ett nog så starkt skäl, är att det faktiskt yppat sig en betänksamhet från mångas sida och att det kan vara skäl i att ytterligare överväga saken. Jag för min personliga del har tillräckligt övervägt spörsmålet, och jag kommer, herr talman, att vid voteringen stödja utskottsförslaget.

Herr Linderot: Herr talman! Med hänvisning till vad samtliga talare yttarat i dagens debatt ber jag att få yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens förslag som ävenledes på reservanternas yrkande.

Herr Sten: Herr talman! Jag bör kanske i all korthet tillbakavisa ett par av den ärade utskottsordförandens uttalanden om reservanterna. Vi ha ingalunda förbisett det behov av rättsskydd även för ideella sammanslutningar, som kan förefinnas i det avseende det nu är fråga om. Jag har redan inom utskottet givit uttryck åt ungefär samma uppfattning som statsrådet Bergquist här uttalat, att den saken tvivelsutan är förtjänt av fortsatt uppmärksamhet. Jag bestrider också, att vi gjort oss skyldiga till något misstag, och allra minst något grovt misstag, beträffande syftet med den föreslagna lagen. I det avseendet har jag i min argumentering hela tiden givit mitt erkännande åt det berömvärda arbete, som nedlagts från Kungl. Maj:ts sida för att förse oss med beredskapslagstiftning även av detta slag.

Man har här i några anföranden talat om landsorganisationen — jag har inte kunnat få klart för mig egentligen av vilken anledning. Jag tror inte att den av reservanterna, som är förhindrad att vara närvarande här i dag på grund av resa, vare sig i utskottet eller i kammaren i denna eller i någon annan fråga har uppträtt på sådant sätt, att det finns anledning att misstänkliggöra honom med hänsyn till hans ställning inom denna organisation. För min del har jag inom utskottet icke reagerat såsom fackföreningsman, utan såsom riksdagsman, på grund av det ofullständiga material, som förelagts oss och som icke varit ägnat att läggas till grund för en så vidsträckt tillämpning, som lagens ordalydelse skulle möjliggöra. Jag säger inte detta — att jag reagerat icke som fackföreningsman utan som riksdagsman — såsom en ursäkt, ty jag har fått den uppfattningen att numera åtnjuter även fack-

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)
föreningsrörelsen medborgerligt förtroende inom den svenska nationen och inom den svenska riksdagen.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman. Om en lag är så farlig, som borgmästaren i Malmö här har utvecklat, bör man nog hålla sig på något så när fast mark.

Herr Wistrand: Jag skall, herr talman, yttra mig mycket kort.

Jag har funnit denna diskussion tämligen förvirrad, emedan man haft ett intryck av att de, som uttalat sig för reservationen, ha uppträtt som om de opponerat emot bördor och faror, som skulle vara förenade med denna lagstiftning. En talare uttryckte det till och med så, att vi måste skydda de ideella föreningarna. Det är väl, såvitt jag förstår, att helt och hållet ställa saken på huvudet. Meningen med denna lag är ju att under extraordinära och ytterligt svåra och oförutsedda förhållanden bereda bolag och föreningar ett skydd, som de icke äro förmögna att ge sig själva vid detta tillfälle. Och hur det verkligen kan vara möjligt för de ideella föreningarnas företrädare att i en sådan situation vilja se sig berövade det skydd, som denna lagstiftning ger åt andra, med dem jämställda sammanslutningar, det förstår jag icke. Jag måste finna synnerligen kortsynt att motsätta sig en lagstiftning, som kanske just en del av de ideella föreningarna mest är i behov av att få tillämpad, när den stund kommer, då förutsättningarna föreligga för att denna lag skulle sättas i kraft.

Herr Forslund: Herr talman! Jag tillhör dem, som vilja i det längsta ha en oinskränkt frihet för våra ideella föreningar. Och jag tror att det har varit till den största lycka för våra ideella föreningar, att de hitintills haft en sådan frihet. Men jag måste också säga, att jag icke kunnat tillägna mig den skräck för den lagstiftning, som här föreligger och i vilken man skulle inkludera de ideella föreningarna, som reservanterna här sökt frammana. Jag undrar tvärtom, hurvida inte ideella föreningar av den storleksordning, som en del av dem har i vårt land, kunna för sin egen del vara i behov av samma rörelsefrihet, som man här vill ge ekonomiska föreningar. Märk väl, mina herrar, att det stora flertalet av våra fackliga organisationer i sina stadgar alldeles på samma sätt som vissa ekonomiska föreningar fastställt, att föreningens styrelse skall ha sitt säte på en viss ort. Jag frågar mig, om inte dessa föreningar böra äga samma rätt, utan att det skall bli någon civilrättslig tvist om den saken, att under exceptionella förhållanden, vilka denna lagstiftning syftar på, utan stadgeändring flytta sin verksamhet till annan ort. Att icke reglera denna sak även för dessa föreningar skulle mycket väl kunna betyda, att det skulle kunna uppstå tvister om en så enkel skyddsåtgärd som att flytta sin verksamhet, även om man ovillkorligen måste göra detta. Ingripande mot några ideella föreningar kan väl icke ifrågakomma så länge det finns någon smula liv i föreningarnas verksamhet och så länge det finns en styrelse, som fungerar, även om den finns på en annan ort än den ursprungliga.

Jag förstår inte heller hur det skall kunna vara möjligt för en regering att ingripa på ett alltför tidigt stadium. Det är ju först då föreningen icke längre har möjlighet att visa några som helst livstecken, som Kungl. Maj:t skulle ha rätt att se till att de värden, som finnas i ekonomiskt avseende, icke skola spolieras. Jag kan således icke i detta fall se den skrämmande bild, änskönt jag under så många årtionden arbetat inom den ideella rörelsen, som herrar reservanter här velat måla.

Jag utgår, herr talman, nu såväl som eljest från att vi, när vi gå med på att ge fullmaktslagar, göra det för *svenska* regeringar och ingenting annat.

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)

Herr **Branting**: Herr talman! Jag hade inte tänkt deltaga i denna debatt, men då det så starkt betonats, att meningen med lagen utslutande är att skydda de ideella föreningar, liksom även de ekonomiska sammanslutningar, varom här är fråga, måste jag ju invända att det är ett ganska originellt sätt att skydda dessa föreningar att tillämpa en bestämmelse, som ger möjlighet att helt enkelt avsätta styrelse och revisorer i dem. Det är ju icke det vanliga sättet att skydda vare sig föreningar eller andra juridiska personer.

Nu är det ju klart, att denna sak kan diskuteras och vridas till på olika sätt. Herr Gärde har upprepade gånger framhållit, att han liksom övriga utskottsledamöter velat se frågorna ur *saklig* synpunkt och att problemet i själva verket skänkts stor uppmärksamhet i utskottet. Ja, det är alldeles riktigt, att härom försiggått en rätt ingående diskussion. Men för min del kan jag ändå inte tycka, att det finns grund för påståendet, att denna angelägenhet har fått en saklig behandling, när det förhåller sig på det sättet, att det i propositionen icke föreligger någon motivering rörande behovet för de ideella föreningarna att få ett sådant skydd eller någon utredning om verkningarna av dessa bestämmelser. Det föreligger alltså icke någon motivering, icke någon utredning och icke något remissförfarande. När situationen är sådan har jag svårt att inse, att det verkligen föreligger en så stark saklig grund för utskottets ståndpunkt.

Givetvis är det klart att man måste utgå ifrån vid all lagstiftning, och även vid denna, att lagen tillämpas lojalt av den, som skall handhava densamma. Men det är fördenskull ingen anledning att skriva lagar, som direkt tolkade efter sin ordalydelse ge Kungl. Maj:t en befogenhet att diktatoriskt bestämma över hela den fackliga och den politiska föreningsrörelsen. Man kan verkligen fråga sig, varför det blivit en sådan hjärtesak för vissa herrar, att ett sådant protektorat ovanifrån skall möjliggöras för Kungl. Maj:t, när icke ens Kungl. Maj:t själv känner något behov därav.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag vill inte här taga upp den kritik, som riktats mot beredningen av ärendet inom regeringen. Jag kan nöja mig med att understryka vad herr Undén sagt, att detta ärende liksom alla andra liknande ärenden har beretts av våra allra skickligaste lagförfattare.

Det har förefallit mig, som om man hade den uppfattningen, att regeringen inte skulle ha observerat, att denna lag också kommer att gälla de ideella föreningarna. Jag vill då påpeka, att det i justitieministerns yttrande uttryckligen sagts, att med föreningar avses här ej endast ekonomiska föreningar. Regeringen har alltså varit fullkomligt medveten om vad lagstiftningen har inneburit. Vad vi här i dag velat säga är endast, att vi inför den betänksamhet, som uppstått, velat visa ett tillmötesgående. Det är möjligt, att andan inom samlingsregeringen gör, att vi på det sättet gärna söka vilja skapa så stor enighet som möjligt kring ett beslut. Å andra sidan blir det ju till sist riksdagen, som här får bestämma. Och om man inte har samma tillmötesgåendets anda gentemot varandra inom riksdagen, så kan ju regeringen inte hjälpa det.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Sten*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i det av utskottet framställda lagförslaget, att i 13 § tillades ett nytt stycke av följande lydelse: »Vad i denna lag är stadgat skall icke äga tillämpning på ideella föreningar.»; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Lagförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Undén* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontrapropo- sition därvid antagits bifall till herr Stens yrkande, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje särskilda utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med det tillägg till 13 § i lagför- slaget, som under överläggningen påyrkats av herr Sten.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropo- sitionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propo- sitionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att en- ligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Sten begärde rösträkning, verkställdes nu votering me- delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 43.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av tredje särskilda utskottets utlåtande nr 13, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m., dels ock en i äm- net väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Ang. ändrade
bestämmelser
om handel
med brännved
m. m.*

Föredrogs ånyo tredje särskilda utskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1—3 §§ förordningen den 9 maj 1924 (nr 118) med vissa bestämmelser angå- ende handel med brännved och annat virke i löst mått.

Genom en den 20 september 1940 dagtecknad, till tredje särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 42, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 1—3 §§ förordningen den 9 maj 1924 (nr 118) med vissa bestämmelser angående han- del med brännved och annat virke i löst mått.

Med förmälan, att utskottet vid sin granskning av det framlagda författ- ningsförslaget icke funnit anledning till erinran mot detsamma, hade utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att förevarande proposition, nr 42, måtte av riksdagen bifallas.

Ang. ändrade bestämmelser om handel med brännved m. m. (Forts.)

Herr Sundberg: Herr talman! Det har tydligen gått en smula för fort även med lagstiftningen i detta ärende. Det föreliggande förslaget avser att i de allmänna lagbestämmelser, som gälla upphuggning och försäljning av brännved, inrymma även det nya slag av vedbränsle, som från och med i höst föres i marknaden i form av s. k. gengasved. Om denna ved bestäms i 2 §, att »vid försäljning i löst mått av gengasved skall myckenheten angivas i stjälp mått» och i sista punkten av 3 § heter det: »Gengasved må icke försäljas i större längd än en femtedels meter.»

Mot dessa bestämmelser finnes i och för sig ingenting att anmärka, ty gengasveden *måste* säljas i stjälp mått, enär det rimligen icke låter sig göra att på ett praktiskt sätt försälja den under annan form, och inte heller behöver den eller skall den huggas i längre bitar än två decimeter. Tvärtom bör den upphuggas i betydligt kortare bitar, men icke förty uppstår det vid framställningen av gengasved understundom vedbitar som äro längre än två decimeter. Att då tvinga vederbörande att för hand hugga upp dessa vedbitar i kortare längder är inte lämpligt enär gengasveden då onödigtvis fördyras. Denna upphuggning är heller icke nödvändig alldenstund veden ifråga är lämplig och användbar som vanlig spisved. Att emellertid trava den på vanligt sätt går inte på grund av vedbitarnas olika längd.

Strängt taget skulle man sålunda inte utan vidare kunna saluföra denna ved för så vitt inte man kan falla tillbaka på den sista passusen i texten: »med mindre köpare det påfordrar». En lucka i lagstiftningen synes sålunda föreligga, men jag skall emellertid icke nu framställa något yrkande utan får måhända anledning återkomma till saken vid lagtima riksdagen.

Herr Tamm: Herr talman! Jag vill endast med anledning av herr Sundbergs anförande säga, att det ursprungliga förslaget utgick ifrån att gengasveden icke skulle vara en femtedels, utan endast en tiondels meter. Man ansåg nämligen att denna längd skulle vara den lämpligaste. Man har emellertid ökat vedlängden i det här föreliggande förslaget just ur den synpunkt, som herr Sundberg här anförde. Man vet ju inte hurudana förhållandena kunna bli i framtiden, och det kunde ju hända att en längre ved än den först såsom lämplig avsedda, eller en decimeter, skulle behöva föras i marknaden. Ett av skälen var för övrigt att man konstruerat en maskin för kaping av sådan ved och med vilken en hel del av veden skulle bli ungefär 1.7 decimeter. Alltså skulle även denna ved falla inom den ram, som nu här satts.

Ätminstone inom utskottet förekommo icke från något håll några antydningar om att den nu i lagförslaget angivna vedlängden skulle vara för kort. Utskottet har alltså handlat från den synpunkten att man skulle taga till så pass mycket att inga svårigheter av den art, som herr Sundberg nyss nämnde, skulle behöva förekomma. Det vore ju då mycket beklagligt om sådana ändå skulle behöva uppstå på grund av att även den vedlängd, som nu är föreslagen för gengasveden, skulle befinnas vara för kort. Men det är ju ingenting som hindrar att en ändring i så fall vidtages.

Herr Ekströmer: Herr talman! Jag vill endast i all korthet uttala den förmodan, att dessa bestämmelser redan nu börja bli föråldrade. Ty i de nya konstruktioner av gengasaggregat, som komma i marknaden, kan man elda ungefär lika bra med vanlig spisved som med den korta ved, som här kallas för gengasved. Men det är ju så, som herr Sundberg redan sagt, att man kan vända sig till den lagtima riksdagen, om saken utvecklar sig på sådant sätt som här antytts.

Ang. ändrade bestämmelser om handel med brännved m. m. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Anmälades andra särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående vissa anläggningar vid flottans skifferoljeverk å Kinnekulle;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för uppförande av en mejerianläggning å Ljusnedals bruksegendom;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till åtgärder för ökad användning av inhemskt motorbränsle; samt

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående inköp av vissa handelsfartyg för flottans räkning.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 45, att utskottets hemställan i utlåtande nr 33, vidkommande förslaget nr 46, att utskottets hemställan i utlåtande nr 34, rörande förslaget nr 47, att utskottets hemställan i utlåtande nr 35 samt, angående förslaget nr 48, att utskottets hemställan i utlåtande nr 36 bifölles även av andra kammaren.

Uplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 122, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att andra särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 48, angående ytterligare medel för anskaffning av gengasaggregat m. m. för postverkets motorfordon, m. m.

Vid sedermera skedd föredragning av berörda kungl. proposition hänvisades densamma till andra särskilda utskottet.

Herr *Karlsson, Oscar Gottfrid*, väckte en motion, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän omsättnings-skatt.

Motionen hänvisades till första särskilda utskottet.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag.

Ang. en till utrikesministern framställd fråga.

Ordet lämnades på begäran till herr **Lindhagen**, som anförde: Herr talman! Alltmera förefaller det mig som om det behövdes grundlagsbestämmelser för skyddande av den gamla interpellationsrätten, som iaktogs i flydda tider efter sin andemening men som nu allt mindre och mindre föranleder — även om riksdagen har beviljat en interpellation — till svar på något som helst sätt från regeringens sida.

Emellertid, för att uppluckra dessa saker, infördes här rätt att framställa vissa frågor, och genom en överenskommelse mellan regeringen och riksdagen åtog regeringen sig att åtminstone svara på dessa frågor, och man överenskom dessutom, att detta skulle ske nästföljande onsdag, om det låte sig göra.

Förra fredagen tillät jag mig till herr utrikesministern framställa följande enkla fråga: Har 1940 års lagtima riksdags i skrivelse nummer 421 gjorda framställning att Kungl. Maj:t snarast ville fatta beslut om protokollföring

Ang. en till utrikesministern framställd fråga. (Forts.)
vid utrikesnämndens sammanträden föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd och, om så är fallet, av vilket innehåll är beslutet?

Det har i dag icke anmälts, att man ämnade svara på denna enkla fråga, trots gjorda överenskommelser och utfästelser, och inte heller har det inlupit något meddelande varken till talmannen eller till den, som frågat, om anledningen till att man icke hunnit med detta — för det är ju en helt annan sak. Men förmodligen beror det bara på att man nonchalerar även denna överenskommelse under skuggan av tidsförhållandenas alltmera stigande diktaturstämningar överallt i världen.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 1.05 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 26 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 49, angående anordnade av bostäder för viss personal vid Skaraborgs flygflottilj.

Herr *Carlsson, Olof*, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att andra särskilda utskottet skall behandla Kungl. Maj:ts nu avlämnade proposition nr 49, angående anordnande av bostäder för viss personal vid Skaraborgs flygflottilj, ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att andra kammaren måtte inbjudas att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 25 oktober 1940.

Till justitiedepartementet hade från överståthållarämbetet den 24 oktober 1940 inkommit en den 23 i samma månad dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att, sedan filosofie doktorn I. Öman blivit för Stockholms stads valkrets utsedd till ledamot av riksdagens första kammare för en tid av åtta år, räknade från och med den 1 januari 1938, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 26 § första stycket lagen om val till riksdagen t. f. underståthållaren, skattedirektören K. G. A. Sandström blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1946.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:

C. G. Bruno.

Herr *Sandström* infann sig härefter och intog sin plats i kammaren.

Anmäldes och godkändes tredje särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående förmynderskap, godmanskap och boutredning vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.; samt

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1—3 §§ förordningen den 9 maj 1924 (nr 118) med vissa bestämmelser angående handel med brännved och annat virke i löst mått.

Föredrogs och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 49.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 14, av herr *Björck*, och

nr 15, av herr *Linderot*,

båda i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän omsättningsskatt.

Anmäldes och bordlades

andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppställningen av avlöningsstaterna för allmänna civilförvaltningens myndigheter;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av vattenrätt i Tännforsen inom Indalsälvens vattensystem;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 av vissa ytterligare anslagsmedel för olika försvarsändamål;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående placering i löneklass av vissa statstjänstemän; och

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i reglerna för utbetalning av statsbidrag till avlöning åt vissa kommunalt anställda lärare m. fl.; samt

tredje särskilda utskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 (nr 566).

Justerades ett ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.